

1933 Üniversite Reformu Hakkında Bir Bibliyografya Denemesi

Sevtap İSHAKOĞLU KADIOĞLU*

Giriş

KURULUŞ ÇALIŞMALARI 1846 yılına kadar geri götürülebilen İstanbul Darülfünunu, Osmanlı döneminin ve 1933 yılına kadar da Cumhuriyet döneminin tek üniversitesi olarak faaliyet göstermiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren gerçekleştirilen eğitim reformları içinde Darülfünun'a yer verilmemiş ancak kendisine idarî ve malî özerklik verilerek bu kurumun kendi kendini geliştirmesi beklenmiştir. 1933 yılına gelindiğinde Darülfünun'un kendisinden beklenen bilimsel atılımı gerçekleştirmediği görülmüş, bir reform yapılmasına karar verilerek Darülfünun kapatılmış, yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Bu çalışmanın amacı, 1933 Üniversite Reformu hakkında yapılmış çalışmalara dair bir bibliyografya oluşturmaktır. Bu konuyla ilgili bütün çalışmaların eksiksiz bir araya getirilmesi iddiasını taşımayan bu denemede, reform hakkında yapılan önemli çalışmalara büyük ölçüde yer verilmiştir. Ayrıca, bibliyografyaya geçilmeden önce, Darülfünun tarihine ve reformun nasıl yapıldığına dair bazı bilgiler vermenin uygun olacağı düşünülmüştür.

Darülfünun'un Tarihçesi

Türkiye'de medreselerden farklı bir eğitim kurumu açma teşebbüsleri XIX. yüzyıl ortalarından itibaren başlamıştır. Bu teşebbüsler, yüzyılın başından itibaren Osmanlılarda görülen bilimde Doğu'dan Batı'ya yöneliş ve eğitim anlayışında meydana gelen değişimlerin bir sonucu olarak görül-

* Yard. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Anabilim Dalı.

mektedir. Bu kuruma “fenler evi” anlamına gelen *darülfünun* adının verilmesi, o günün şartlarında medreseden farklı bir kurum olduğunu çarpıcı bir şekilde vurgulama düşüncesinden doğmuştur. Darülfünun kurma fikri ilk olarak 1846’da ortaya çıkmış ve ilk darülfünun 1863 yılında açılmıştır. Bu darülfünunda dersler halka açık konferanslar şeklinde verilmiştir. Ancak bu darülfünun 1865 yılına kadar faaliyet gösterebilmiş, daha sonra kapanmıştır. Bundan sonra ikinci darülfünun kurma teşebbüsü 1870 yılında olmuş, ancak hoca ve kitap teminindeki güçlük sebebiyle bu teşebbüs de uzun süreli olamamış, 1873 yılında dersler de kesilmiştir. 1874 yılına gelindiğinde vuku bulan üçüncü darülfünun kurma teşebbüsünde ise, darülfünun Galatasaray Lisesi’nin temelleri üzerine oturtulmuştur. Bu darülfünunda da fen ve matematik dersleri mühendislik eğitime temel oluşturacak şekilde verilmiştir. Ancak bu darülfünun teşebbüsü de 1881 yılında başarısızlıkla sonuçlanmıştır.¹

Bu başarısız teşebbüslerin ardından 1900 yılında açılan Dârülfünun-ı Şahane ile darülfünun eğitimi süreklilik kazanmış ve varlığını 1933’teki reforma kadar sürdürmüştür. Bu darülfünunun başına bir yönetici tayin edilmemiş, kurum kendisinden daha alt düzeyde olan Mekteb-i Mülkiye’nin müdürüne bağlanmıştı. İkinci Meşrutiyet’ten sonra kurumun adı “Dârülfünun-ı Osmanî” olarak değiştirilmiştir. 1912 yılında da radikal bir değişim geçirerek beş fakülteli hale getirilmiş ve aynı yıl yayınlanan tüzüğün getirdiği düzenlemeler, seçimli, katımlı, tüzel kişilikli ve özerk yapılı bir darülfünun modeli ortaya koymuştur. Ancak darülfünunda özerklik kavramını o günkü şartlarda en ileri seviyeye getiren 1919 yılında yayınlanan mevzuat olmuştur. Bu özerklik Cumhuriyet’in kuruluşundan hemen sonra 1924 yılında daha da genişletilmiştir. 1900 yılında kurulan darülfünun 1933 Üniversite Reformu’na kadar bu şekliyle faaliyetini sürdürmüştür.

Darülfünun’da Reformdan Önce Yapılan Düzenlemeler

1933 Reformundan önce, darülfünunda biri Osmanlı döneminde ve diğeri de Cumhuriyet döneminde olmak üzere iki düzenleme yapılmıştır. Bunlardan ilki, Birinci Dünya Savaşı yıllarında gerçekleştirilmiştir. Osmanlı Devleti’nin savaşta Almanya ile müttefik olmasından doğan yakınlığın bir sonucu olarak Darülfünun’da eğitim ve araştırma Alman hocalarla desteklenmeye çalışılmıştır. 1915-1916 ders yılından itibaren 20 Alman öğre-

¹ Ekmeleddin İhsanoğlu, “Darülfünun”, *İslam Ansiklopedisi*, c. VIII, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., 1993, s. 521; a.mlf., “Darülfünun Tarihçesine Giriş: İlk İki Teşebbüs”, *Belleten*, c. LIV, sy. 210, 1990, s. 669-738; “Darülfünun Tarihçesine Giriş (II), Üçüncü Teşebbüs: Darülfünun-ı Sultani”, *Belleten*, c. LVII, sy. 218, 1993, s. 201-239.

tim üyesi imzaladıkları 5 yıllık sözleşmelerle Fen, Edebiyat, Hukuk fakültelerinde göreve başlamış, savaşın sona ermesi üzerine de görevlerinden ayrılmışlardır. Türk yüksek öğretim tarihinde “Darülfünun’da birinci kısmî reform” olarak anılan bu teşebbüs beklendiği ölçüde başarılı ve verimli olmamıştır. Gelen hocaların Türkçe bilmemeleri, Türkçe ders vermeyi vaad ettikleri halde bunu gerçekleştirememeleri, öğrenci sayısının savaş sebebiyle az olması gibi faktörler bu başarısızlıkta rol oynamıştır. Bununla beraber, Yerebatan’daki Kimya Enstitüsü ile Vefa’daki Jeoloji Enstitüsü’nün kurulması ve bu enstitülere gerekli araç-gerecin temin edilmesi yönlerinden Alman hocaların çabaları dikkate değerdir.²

Cumhuriyet döneminde, 1926 yılında Dârülfünûn Fen Fakültesi’ne Fransa’dan öğretim üyeleri getirtilerek, eğitim seviyesini yükseltmeyi hedefleyen yeni bir düzenleme yapılmıştır. Bu düzenleme Türk yüksek öğretim tarihinde “Darülfünun’da ikinci kısmî reform” olarak adlandırılmıştır. Fransa’nın seçilmesi sebebi o yıllarda Fransa ile bir kültür anlaşmasının yapılmış olmasıdır. İlk olarak, matematik, fizik, fizikokimya, zooloji ve elektro-mekanik kürsüleri için 5 öğretim üyesi gelmişti. Sonraki yıllarda da öğretim üyesi gelişi devam etmişti.³ Bunlar arasında 1933 Reformundan sonra da üniversitedeki görevlerine devam edenler bulunmuştur.

Hükümet tarafından gerçekleştirilen bu düzenlemelerden başka, 1929 yılında “Darülfünun’un kendisini ıslah” çabası olarak değerlendirilen bir teşebbüs olmuştur. Darülfünun öğretim üyeleri altı ayı aşkın bir çalışma sonunda bir ıslahat projesi oluşturmuşlardır. Bu proje bizzat Darülfünun Emini Neş’et Ömer [İrdelp] Bey tarafından Maarif Vekaleti’ne sunulmuştur. Maarif Vekaleti, bu projeyi yeterli bulmamış, daha geniş çaplı bir düzenleme yapmak için konuyu bir yıl içinde yeniden ele alacağını bildirmiştir.⁴ Maarif Vekaleti’nin reddettiği bu proje, muhtemelen Darülfünun’a yöneltilen eleştirilerin yoğunlaşması ve bir reform yapılacağı söylentileri üzerine hazırlanmıştır.

1933 Üniversite Reformu’nun Gerçekleşmesi

Her iki kısmî reform da Darülfünun’un beklenen seviyeye gelmesi için yeterli olmamış ve 1933 yılında Cumhuriyet dönemi Türk yüksek öğretim

2 Mehmed Ali Aynî, *Darülfünun Tarihi*, İstanbul, 1927; Emre Dölen, “1915’te Almanya’dan Gelen Bilim Adamları”, VI. *Türk Eczacılık Tarihi Toplantısı Bildiri Özetleri*, İstanbul: 2002.

3 Fahir Yeniçay, “İstanbul Üniversitesi’nde Fiziğin Gelişmesi”, *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi’nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul, 1982, s. 36-53.

4 Ali Arslan *Darülfünun’dan Üniversiteye Geçiş*, İstanbul: Kitabevi, 1995, s. 263-270.

tarihinde dönüm noktası olan Üniversite Reformu gerçekleştirilmiştir. 1920'li yılların sonlarına doğru Darülfünun tartışılmaya başlanmış ve bu tartışmalar 1930'lu yılların başında şiddetlenmiştir. Basında yoğun olarak yer alan tartışmalarda, İstanbul Darülfünunu lise seviyesinde eğitim vermekle, yeterli ölçüde araştırma ve yayın yapmamakla ve Türk inkılabına yeterince sahip çıkmamakla eleştirilmekteydi.⁵ Konu basında tartışılırken, 1931 yılında Darülfünun'un bütçesiyle ilgili görüşmeler sırasında TBMM'de gündeme gelmiş, bu görüşmelerde de Darülfünun'a ağır eleştiriler yöneltilmiştir.⁶ Bu tartışmalardan sonra, Darülfünun bütçesi, bir düzenleme yapılması şartıyla kabul edilmiştir.

Bu arada reform hazırlıklarına başlanmış ve önce Darülfünun'da yapılacak düzenlemeler hakkında rapor hazırlamak üzere 1931 yılında Cenevre Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Albert Malche, hükümet tarafından Türkiye'ye davet edilmiştir. Malche 16 Ocak 1932 tarihinde İstanbul'a gelmiş ve 24 Ocak 1932'den itibaren Darülfünun'da incelemelerine başlamıştır. 29 Mayıs 1932 günü "İstanbul Darülfünunu Hakkındaki Rapor"unu bitirerek 1 Haziran 1932'de Ankara'ya gelmiş ve Maarif Vekili Esat Sagay'a sunmuştur. Prof. Malche raporunda Darülfünun'a çeşitli eleştiriler getirmiştir. Malche, İstanbul Darülfünunu'nun yeterli bilimsel ve fikrî hıza sahip olmadığını ve Darülfünun'da araştırma ve uygulamaya yönelik bir sistemin bulunmadığını ifade etmiştir.⁷ Malche'in raporu hükümet tarafından incelendikten sonra tavsiye edilen düzeltmelerin yapılmasına geçilmiş ve 11 Eylül 1932'de Maarif Vekilliği'ne tayin edilen Dr. Reşit Galip, Darülfünun'un kapatılması gibi zor bir işi yapmıştır.⁸ 31 Mayıs 1933'te kabul edilen yasayla Darülfünun, 31 Temmuz 1933'ten itibaren kaldırılmış ve 1 Ağustos 1933'te İstanbul Üniversitesi kurulmuştur.⁹

Reformdan sonra İstanbul Üniversitesi, Tıp, Hukuk, Fen ve Edebiyat Fakültelerinden meydana gelmiştir. İlahiyat Fakültesi ise İslâm Tetkikleri Ens-

5 Basındaki tartışmalar için bkz. Mete Tunçay-Haldun Özen, "1933 Darülfünun Tasfiyesi veya Bir Tek Parti Politikacısının Ölenemez Yükselişi ve Düşüşü", *Tarih ve Toplum*, sy. 10, 1984, s. 6-20; Ali Arslan, *a.g.e.*

6 T.B.M.M.'nde darülfünun tartışmaları ve tartışmalarda söz alan milletvekillerinin konuşmaları için bkz. Necdet Öklem, *Atatürk Döneminde Darülfünun Reformu*, İzmir, 1973, s. 28-38.

7 Malche'in raporunun tam metni için bkz. Utkan Kocatürk, "Atatürk'ün Üniversite Reformu ile ilgili Notları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sy. 1, 1984, s. 1-94.

8 Reşit Galip'in Maarif Vekili oluşu ve istifası hakkında geniş bilgi için bkz. Mete Tunçay-Haldun Özen, *a.g.m.*

9 "İstanbul Darülfünunu'nun Lağvı ve Maarif Vekilliği'nce Yeni Bir Darülfünun Tesisi Hakkındaki Kanun"un tam metni için bkz. *Cumhuriyet'in 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, Armağan Hazırlama Komisyonu, İstanbul, 1973, s.134-138.

titüsü'ne dönüştürülmüştür. Darülfünun'un bütün öğretim üyelerine Reşit Galip'in imzasını taşıyan bir mektup gönderilmiştir. Bu mektupta İstanbul Darülfünunu'nun kapatıldığı belirtilerek öğretim üyelerine görevlerinin sona erdiği duyurulmakta, hizmetlerinden dolayı kendilerine teşekkür edilmekte ve Darülfünun'dan ayrılacak müderrislerin bir yıl müddetle eski maaşlarını alacakları bildirilmektedir. Öğretim üyelerinin yaklaşık üçte birine gönderilen mektup metinlerinde ise, yeni üniversitedeki görevlerinin kendilerine ayrıca bildirileceğini belirten kısa bir paragraf daha vardır. Böylelikle, Darülfünun öğretim üyelerinin üçte ikisi görevden alınmış olmaktadır.¹⁰

Yeni üniversitenin öğretim üyeleri üç kaynaktan temin edilmiştir. Birinci gruba, kapatılan Darülfünun'dan alınan az sayıdaki öğretim üyesi; ikinci gruba, Darülfünun'un dışından alınan öğretim üyeleri oluşturmaktaydı. Bu gruptaki gençler Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren, yoğun olarak da 1926 yılında Atatürk'ün isteği ile büyük çoğunluğu Fransa, Almanya ve İngiltere, az bir kısmı da Amerika'ya olmak üzere çeşitli bilim dallarında lisans eğitimi almak üzere gönderilmiş olan gençlerdi. Bu gençler ülkeye dönüşlerinde öncelikle liselere öğretmen olarak atanmışlar, reformla birlikte gelen yabancı öğretim üyelerine yardımcı ve tercüman olarak tayin edilmişler ve kendilerine doçent unvanı verilmiştir. Üçüncü grup öğretim üyelerini ise, o yıllarda Almanya'da iktidarda bulunan Nazilerin baskısı sebebiyle görevlerinden ayrılmak zorunda kalan bilim adamları oluşturmaktadır. Bu bilim adamları İsviçre'nin Zürih kentinde bir yardımlaşma derneği kurmuşlardır. Maarif Vekilliği Malche'in aracılığıyla bu dernek ile irtibat kurmuş ve bu bilim adamlarına İstanbul Üniversitesi'nde çalışma imkanı sağlanmıştır. Almanların dışında az sayıda Fransız, Avusturyalı, İngiliz ve İsviçreli bilim adamı da yeni üniversitenin kadrosunda yer almıştır.¹¹

Bu arada Maarif Vekâletinde de değişiklik yapılmış, Reşit Galip Bey'in yerine Hikmet [Bayur] Bey getirilmiş, tüm hazırlıkları biten İstanbul Üniversitesi 19 Kasım 1933 günü yapılan bir törenle açılmıştır. İstanbul Üniversitesi'nin kurulduğu bu reformla artık Türk yüksek öğretim tarihinde yeni bir dönem açılmıştır.

Bibliyografya Hakkında

1933 Üniversite Reformu hakkında yapılan ve aşağıda listesi verilen yayınlar incelendiğinde, bu yayınların başlıca üç grup altında toplandığı gö-

10 Bu mektupların tam metni için bkz. Aykut Kazancıgil, *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Bibliyografyası*, İstanbul, 1973, s. xxxv-xxxvi.

11 Üniversitenin yeni kadrosu için bkz. Ersoy Taşdemirci, *Belgelerle 1933 Üniversite Reformu'nda Yabancı Bilim Adamları*, Ankara, 1992.

rülür. Bunlardan birinci grubu, genel olarak Türk yüksek öğretim tarihi, darülfünun tarihi, üniversite tarihi ya da bir bilim dalının tarihi konusunda yapılan ve içinde reforma yer veren çalışmalar oluşturmaktadır. Bunlar reformu çoğunlukla eğitim ve kurum tarihinin kronolojik çizgisi içinde ele alan ve bu sebeple derinlemesine olmayan çalışmalardır. İkinci grubu oluşturan yayınlar, reformla birlikte İstanbul Üniversitesi'nde görev alan öğretim üyeleri hakkında yapılan yayınlardır. Bu çalışmaların çoğunluğu, Türk yazarlar tarafından bu bilim adamlarının hatıralarına armağan olmak üzere yayınlanan çeşitli makaleler ve biyografik yazılar oluşturmaktadır. Az bir kısmı ise bu bilim adamlarının Türk bilim ve eğitim hayatına katkılarını daha ayrıntılı bir şekilde ele alan çalışmalardır. Üçüncü ve son grupta ise, doğrudan reformu inceleyen çalışmalar yer almaktadır. Bu grupta daha çok 1973 yılından itibaren başlayarak son yıllarda artan ve reformun doğrudan belgelere dayalı ve karşılaştırmalı olarak ele alındığı çalışmalar bulunmaktadır.

Bütün bu yayınların Türkiye'de basılmış olanları tespit edilebildikleri ölçüde bu bibliyografyaya dahil edilmiştir. Bibliyografyada eserler yazar soyadına göre alfabetik olarak yer almıştır. Kuşkusuz bibliyografyaya dahil edilen her çalışma, reformu araştırıcılara için bir kaynaktır. Ancak bunların tamamının tanıtılmasının güçlüğü göz önünde tutularak bunlardan reformla doğrudan ilgili olanlar ile reform konusunda önemli bilgi, belge ve değerlendirmelere yer veren kitaplar aşağıda kısaca tanıtılarak araştırıcılara ne yönden yol gösterici olabilecekleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Cemil Bilsel'in *İstanbul Üniversitesi Tarihi* (İstanbul, 1943) adlı kitabında, İstanbul Üniversitesi'nin tarihi; Fatih Külliyesi'nin açılışından başlanarak, Darülfünun dönemi ve Üniversite Reformu'nu da içine alacak şekilde ayrıntılı incelenmiştir. 1933 Reformu ile Darülfünun'un kapatılmasının sebebinin ne olduğu ve neler olmadığı sorularına cevap aranmış, reformdan önceki ve sonraki kadro durumu, reformdan sonra İstanbul Üniversitesi'ndeki bilim adamı yetiştirme, bilimsel araştırma ve yayın faaliyeti hakkında bilgi verilmiştir. Kitaba ayrıca tıp ve hukuk fakültelerinin tarihleri de eklenmiştir. Bu kitap, reform konusunda yapılan ilk çalışmalardan biri olması ve reformun sebepleri üzerinde durarak darülfünun ile üniversite dönemini karşılaştırması bakımından önemlidir.

Necdet Öklem'in, *Atatürk Dönemi'nde Darülfünun Reformu* (İzmir, 1973) adlı kitabında, önce Atatürk'ün eğitim hayatından bahsedilmiş ve bilime verdiği değer üzerinde durulmuştur. Darülfünun'un kuruluşu ve tarihçesi konusu kısaca ele alındıktan sonra, reformun gerçekleşmesi anlatılmıştır. TBMM'de Darülfünun konusunun görüşülmesi sırasında söz alan

milletvekillerinin konuşmalarına ve Reşit Galip'in Darülfünun'un kapatıldığı gün yaptığı konuşma ile Hikmet Bayur'un İstanbul Üniversitesi'nin açıldığı gün yaptığı konuşmaya kitapta yer verilmiştir. Reformla kadro dışı bırakılan Darülfünun öğretim üyeleri ile yeni üniversitede görev verilen öğretim üyelerinin listesi verilmiş; ayrıca reformun basındaki yankıları ele alınmıştır. Kitap, reformu inceleyecek araştırmacılara bu belgeleri sunması bakımından önemlidir. Ayrıca 1943 yılında yayınlanan Cemil Bilsel'in kitabından sonra reform hakkında yayınlanan ikinci eserdir. Öte yandan bu kitap, genel eğitim ve üniversite tarihleri içinde bir bölüm olarak yer bulan 1933 Üniversite Reformu'nun, 'reform' başlığı ile yer aldığı bağımsız ilk yayın olması bakımından özellikle önemlidir.

Horst Widmann'ın *Atatürk Üniversite Reformu* (İstanbul, 2000) adlı eseri ise, yazarın, Ankara Üniversitesi'nde okutman olarak bulunduğu yıllarda (1961-1965) hazırlanmaya başlanmış ve yine Ankara'da bulunduğu 1968-1969 yıllarında tamamlanarak *Exil und Bildungshilfe* adıyla Almanya'da yayınlanmıştır. Eser daha sonra Aykut Kazancıgil ve Serpil Bozkurt tarafından Türkçeye kazandırılarak, Atatürk'ün doğumunun 100. yılında ilk kez ve 2000 yılında da ikinci kez basılmıştır. İçindeki geniş bilgi ve kaynaklar göz önüne alındığında, bu çalışma reform konusunda çalışacak kişiler için önemli bir başvuru kaynağıdır. Kitabın önsözünde de belirtildiği gibi, tarih yazma metodu uygulanarak konu kronolojik bir sıra ile ele alınmış, kişiler, olaylar ve konular hakkında ek bilgiler dipnotlar halinde metne ilave edilmiştir. Ayrıca bütün yabancı bilim adamlarının biyografileri ve Türkiye'deki çalışmaları da birlikte sunulmuştur. Kaleme alındığı dönemde reform konusunda yazılmış en kapsamlı ve derinlemesine yapılmış ilk çalışma olan bu eser, ikinci baskısıyla genişletilerek ve kaynaklar açısından güncelleştirilerek üniversite reformunu araştıracak kişiler için temel bir başvuru kaynağı olma özelliğini korumuştur.

Reformdan sonra İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde görev alan Fritz Neumark'ın *Boğaziçine Sığınanlar: Türkiye'ye İltica Eden Alman İlim Siyaset ve Sanat Adamları 1933 – 1953* (İstanbul, 1982) adlı eserinde ise, yabancı bilim adamlarının Almanya'dan ayrılmasının sebepleri, İstanbul Üniversitesi'nde nasıl görev aldıkları, Türkiye'deki sosyal hayata uyumları gibi konular ele alınmıştır. Ancak kitabın önemi, yabancı bilim adamlarının Türk bilim, kültür ve ekonomi hayatı üzerindeki etkisi konusunda bir değerlendirme bölümü içermesinden kaynaklanmaktadır. Yazar, değerlendirmelerinde yabancı bilim adamlarının ve sanatçıların Türkiye'deki meslektaşlarına olağanüstü etkide bulduklarını ve bu etkilerin sonraki biriki nesil için de geçerli olduğu görüşünü savunmuştur. Bu kitap, reformdan

sonra İstanbul Üniversitesi'nde görev almış bir Alman bilim adamının değerlendirmelerini içermesi bakımından yalnızca bir anı kitabı olarak görülmemeli, reform ve reform sonrasını mülteci bilim adamlarının gözüyle ortaya koyan bir eser olarak değerlendirilmelidir.

Ersoy Taşdemirci tarafından hazırlanan *Belgelerle 1933 Üniversite Reformu'nda Yabancı Bilim Adamları* (Ankara, 1992) adlı çalışmada ise, 1933 Üniversite Reformu'nun gerçekleşmesinde yabancı bilim adamlarının rolü üzerinde durularak, bu bilim adamlarının İstanbul Üniversitesi'ndeki hizmetleri değerlendirilmiştir. Ancak bu kitabın önemi, büyük ölçüde 1947 yılında yanan Milli Eğitim Bakanlığı Arşivi'nden kalan konu ile ilgili birinci derecede belgeleri bir araya toplamış olmasından kaynaklanmaktadır. Bu belgeler arasında yabancı bilim adamları ile imzalanan sözleşmelerin metinleri, üniversitenin geçici kadrosu, üniversitenin geçici talimatnamesi ve üniversite rektörü ve fakülte dekanlarının tayin evrakları gibi resmî belgeler yer almaktadır. Bunlardan özellikle, yabancı bilim adamlarının sözleşme metinleri, yabancı bilim adamlarından ne gibi görevlerin beklendiğini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Ali Arslan'ın 1989 yılında doktora tezi olarak başladığı ve daha sonra genişleterek kitaba dönüştürdüğü *Darülfünun'dan Üniversiteye* (İstanbul, 1995) adlı çalışmada; darülfünun ile üniversite arasındaki bilimsel ve idarî yapı farklılığı, fakülte, bölüm ve ders programları, öğrenci örgütlenmesi, malî mevzuat bakımından ortaya konmaya çalışılmıştır. Ayrıca Darülfünun'a eleştiriler büyük ölçüde gazete taramalarına dayalı olarak ele alınmıştır. Eserde, Darülfünun'un gerçekten üniversite karşılığı bir kurum olarak görülüp görülemeyeceği, Darülfünun'a yöneltilen eleştirilerin haklı olup olmadığı, ıslah heyetinin ve Prof. Malche'in reform için ne kadar ehliyetli kişiler oldukları, Darülfünun'un ve üniversitenin başarı ve başarısızlıklarının neler olduğu türünden sorulara cevaplar aranmıştır. Bu kitap, büyük ölçüde gazete taramalarına dayalı olarak reformu incelemesi ve darülfünun ile üniversite arasında karşılaştırma yapan bir çalışma olması bakımından önemlidir.

Değerlendirme ve Sonuç

Gerek burada tanıtımı yapılan yayınlar gerek bibliyografyada verilen diğer yayınların herbiri konunun belirli yönlerini ele alır ve birbirlerini tamamlar niteliktedir. Cemil Bilsel'in *İstanbul Üniversite Tarihi* adlı eseri, reformun sebepleri üzerinde değerlendirmelerde bulunması bakımından önemlidir. Bundan sonra, 1973 yılında yayınlanan Necdet Öklem'in *Ata-*

türk Döneminde Darülfünun Reformu adlı kitabına gelinceye kadar gazete ve dergilerde yayınlanan yazılar ve makaleler dışında reformla doğrudan ilgili kapsamlı bir çalışma ortaya konmamıştır. Widmann'ın *Atatürk Üniversite Reformu* adlı kitabı, yabancı bilim adamlarının katkıları üzerinde daha çok yoğunlaşmış ise de, reform konusunda ayrıntılı ve derinlemesine yapılmış bir çalışma olması bakımından temel bir başvuru kaynağı olarak önemi korumaktadır. Reformla birlikte Üniversite'de görev alan yabancı bilim adamları hakkında yapılan araştırmalardan en kayda değer olanları Asuman Baytop'un "Atatürk'ün Üniversite Reformu ile Türkiye'ye Gelen Ord. Prof. Dr. Leo Brauner'in İstanbul Üniversitesi'ndeki Bilimsel Çalışmaları" ve "Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn'un (1885-1961) İstanbul Üniversitesi'ndeki Bilimsel Faaliyetleri" başlıklı çalışmalarıdır. Bu makaleler, adı geçen yabancı bilim adamlarının botanik bilimine katkılarını yine bu bilim dalına mensup bir yazar tarafından ortaya konulması bakımından önem taşımakta ve yabancı bilim adamları hakkında yapılan biyo-bibliyografik çalışmalar ve anma yazıları arasında öne çıkmaktadır. Ayrıca, Sevtap İshakoğlu Kadioğlu'nun *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tarihçesi (1900 – 1946)* adlı eserinde de İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde reformdan sonra görev alan yabancı bilim adamlarının biyografileri ve eserleri hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiştir.

Anı kitapları arasında dikkate alınabilecek yayınlar ise ilk elde, Neumark'ın *Boğaziçine Sığınanlar: Türkiye'ye İltica Eden Alman İlim Siyaset ve Sanat Adamları 1933–1953* ile Hirsch'in *Anılarım: Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Ülkesi* adlı kitaplarıdır. Gerek Hirsch ve gerekse Neumark'ın kitaplarını sadece bir anı kitabı olarak görmek hatalı olur. Bu çalışmalarda Alman öğretim üyelerinin çalışma şartları ve Türk bilim eğitim ve kültür hayatına yaptıkları katkılar konusunda, mülteci bilim adamlarının gözüyle, önemli değerlendirmeler bulmak mümkündür. Reformu yaşamış yabancı bilim adamlarının anılarına dayalı çalışmaların yanında, yine reformu yaşamış bir Türk bilim adamının (Ali Rıza Berkem'in) anılarıyla zenginleştirerek hazırladığı *İstanbul Üniversitesi 64 Yaşında: Darülfünun'dan Bugüne Üniversite* kitabı da önemli bir kaynaktır. Yine İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun *Hayatım* adlı anı kitabı da reformla ilgili bazı değerlendirmeler içermektedir.

Daha çok reformla ilgili belgeleri biraraya toplayan kitapların en önemli örnekleri de; yabancılardan Hirsch'in *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi* ve Türk araştırmacılarından da Ersoy Taşdemirci'nin *Belgelerle 1933 Üniversite Reformu'nda Yabancı Bilim Adamları* başlıklı kitaplarıdır. Her iki eserde de reformla ilgili birinci dereceden önemli birçok

belge ilk defa ortaya konmaktadır. Reformu nispeten pek çok yönden mukayeseli olarak ele alan çalışma ise Ali Arslan'ın *Darülfünun'dan Üniversiteye* adlı kitabı olmuştur. Bu çalışmada büyük ölçüde gazetelerde çıkan yazılar derlenerek dönemin zihniyeti ortaya konmaya çalışılmıştır. Yine karşılaştırmalı çalışmalar arasında İstanbul Üniversitesi'ni yerine kurulduğu Darülfünun'la değil de, kendisiyle aynı yıl kurulmuş olan diğer bir yüksek öğretim kurumu olan Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü ile karşılaştıran Emre Dölen'in "Cumhuriyetin Onuncu Yılında Kurulmuş Olan 'İstanbul Üniversitesi' ile 'Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün Kuruluşlarının ve Akademik Yapılarının Karşılaştırılması" başlıklı çalışması kayda değer tespitlerde bulunması bakımından önemlidir. Reformu Darülfünun öğretim üyelerinden birçoğunun görevine son verilmesi sebebiyle bir tasfiye olarak değerlendiren Mete Tunçay ve Haldun Özen'in çalışmaları arasında özellikle "1933 Tasfiyesi veya Bir Tek Parti Politikacısının Önlenemez Yükselişi ve Düşüşü" adlı makale reformu daha çok siyasî yönden detaylı olarak inceleyen bir çalışmadır.

Kuşkusuz Cumhuriyet dönemi Türk yüksek öğretim tarihinin en önemli olaylarından birisi 1933 Üniversite Reformu'dur. Reform hazırlıklarının sürdürüldüğü ve reformun gerçekleştiği yıllar, Almanya'daki rejimden baskılarından kaçan Alman öğretim üyelerinin başka ülkelerde çalışma imkanı aradıkları bir tarihtir. Almanya bu yıllarda tarihinin en büyük beyin göçünü yaşarken, Türkiye bu bilim adamlarından en çok yararlanabilen ülke olmuştur. Bu açıdan bakıldığında reform, bir kurumun kapatılıp, yerine yeni bir kurumun kurulmasının yanı sıra, darülfünun öğretim üyelerinin çoğunluğunun kadro dışı bırakılması ve yerlerine Alman bilim adamlarına görev verilmesi bakımından da Türk Yüksek öğretim tarihinde önemli bir dönüm noktası olarak görülmelidir. Bu bakımdan reform, 1950'li yıllara kadar üniversitede yoğun olarak çalışan, bundan sonra da yetiştirdikleri öğretim elemanları sayesinde etkilerini Türk üniversitelerinde uzun yıllar sürdüren yabancı bilim adamlarından bağımsız olarak düşünülemez. Bu sebeple, reformun Türk üniversite tarihine etkileri değerlendirilirken veya reform üzerinde herhangi bir çalışma yapılırken, yabancı bilim adamlarının çalışmaları dikkatle incelenmelidir.

Reformla gelen yabancı bilim adamlarının Türk kültür, bilim ve eğitim hayatına yeni bir soluk ve araştırma havası getirdikleri kesindir ve bu görüş reformla ilgili çalışma yapanların çoğunluğu tarafından kabul görmüştür. Ancak bu bilim adamları hakkında yapılan çalışmaların birkaç istisna dışında biyo-bibliyografik çalışmalar veya anma yazıları oldukları ve bu bilim adamlarının çalıştıkları bilim dallarına katkılarını somut olarak ortaya koy-

maktan uzak buldukları anlaşılmaktadır. Her bilim adamının çalışmaları, o bilim dalına mensup araştırmacılar tarafından daha ayrıntılı ve meslekî olarak incelenmesi, bu bilim dallarına yapılan katkıları somut olarak ortaya koyabilecektir. Yapılan bu bibliyografya çalışmasının sonucunda, reform hakkında yapılan araştırmaların daha çok, reformun gerçekleşmesi ve Darülfünun ile İstanbul Üniversitesi'nin idarî ve akademik bakımlardan karşılaştırılması gibi konularda yoğunlaşmış olduğu anlaşılmıştır. Buna karşılık, reformun Türk bilim ve eğitim hayatına katkılarını somut olarak ortaya koyan çalışmaların çok fazla sayıda olmadığı görülmektedir. Bilim tarihi açısından bakıldığında, reform en çok bu yönüyle araştırılmaya muhtaçtır. Ancak, bilim ve üniversite tarihimizin çok önemli bir dönüm noktası olan bu reformun, şüphesiz, her yönüyle önemli bir araştırma konusu olduğu açıktır.

1933 Üniversite Reformu Hakkında Bibliyografya

- Akartuna, Mehmet, "Fen Fakültesi'nde Jeoloji'nin Gelişmesi", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul, 1982, s. 142-159.
- Akçamur, Yunus, "Modern Kimya: Fritz Arndt ve İlk Araştırma", *Türk Dünyasında Kimya Bilimi ve Eğitimi Tarihi Kongresi (14 Mart 1988, Kayseri) Tebliğleri*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1993, s. 45-53.
- Akpınar, Turgut, "Yarım Yüzyıl Önceki Hocalarımız: Fritz Neumark", *Tarih ve Toplum*, c. XXVII, sy. 157, 1997, s. 11-17.
- Aktar, Yücel, "Atatürk'ün İstanbul Üniversitesi'nin Kuruluşu ile İlgili Özel Notları ve Görüşleri", *Birinci Uluslararası Atatürk Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 1994, s. 245-256.
- Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayını, 1997.
- Arf, Cahit, "İstanbul Üniversitesi'ndeki Matematik Çalışmaları Hakkında Bazı İzlemler ve Anılar", Erdal İnönü (hızr.), *1923-1966 Dönemi Türkiye Matematik Araştırmaları Bibliyografyası ve Bazı Gözlemler içinde*, Ankara, 1973, s. 37-44.
- Arı, İnan, "Reşit Galip Hakkında Ardılı (Halefi) Hikmet Bayur'la Bir Röportaj", *Tarih ve Toplum*, sy. 10, 1984, s. 19-20.
- Arı, İnan, "Reşit Galip Hakkında Arkadaşı Uluğ İğdemir ile Röportaj", *Tarih ve Toplum*, sy. 10, 1984, s. 17-19.
- Arslan, Ali, *Darülfünun'dan Üniversiteye*, İstanbul, 1995.
- Ayas, Nevzad, *Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitimi, Kuruluşlar ve Tarihçeler*, Ankara, 1948.

- Aytaç, Kemal, "İ. H. Baltacıoğlu'nun Hayatı ve Faaliyetleri", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Felsefe Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, c. XI, Ankara, 1979, s. 188-189.
- Baltacıoğlu, İsmayıl Hakkı, *Hayatım*, İstanbul, 1998.
- Başgöz, İlhan ve Howard E. Wilson, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Eğitim ve Atatürk*, Ankara, 1968.
- Baytop, Asuman, "Atatürk'ün Üniversite Reformu ile Türkiye'ye Gelen Ord. Prof. Dr. Leo Brauner'in İstanbul Üniversitesi'ndeki Bilimsel Çalışmaları", Feza Günergun (Yay. Hız.), *Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları*, İstanbul, 2003, s. 321-330.
- Baytop, Asuman, "Ord. Prof. Dr. Alfred Heilbronn'un (1885-1961) İstanbul Üniversitesi'ndeki Bilimsel Faaliyetleri", Feza Günergun (Yay. Hız.), *Türkiye'de Botanik Tarihi Araştırmaları*, İstanbul, 2003, s. 305-319.
- Berkem, Ali Rıza, "Arndt Hocayı Doğumunun 110'uncu Yılında Saygıyla Anıyoruz", *Kimya ve Sanayi*, c. XXXIII, sy. 168-188, 1996, s. 42-47.
- Berkem, Ali Rıza, "Cumhuriyet Döneminde Kimya Öğretimindeki Gelişmeler" *Kimya ve Sanayi*, c. XXI, sy. 95-96, 1973, s. 97-171.
- Berkem, Ali Rıza, *İstanbul Üniversitesi 64 Yaşında, Darülfünun'dan Bugüne Üniversite*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi, 1992.
- Berkem, Ali Rıza, *Kimya Tarihine Toplu Bir Bakış*, İstanbul, 1996.
- Berkem, Ali Rıza, "Türkiye'de Kimya Öğretiminin Gelişmesi ve Bugünkü Durumu", *Kimya ve Sanayi*, c. XXV, sy. 112, 1977, s. 53-158.
- Berkem, Ali Rıza, "Türkiye'de Kimyanın Gelişimi", *Türk Dünyasında Kimya Bilimi ve Eğitimi Tarihi Kongresi (14 Mart 1988; Kayseri) Tebliğleri*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Yayınları, 1993, s. 55-57.
- Berkem, Ali Rıza, "Türkiye'de Meslek Olarak Kimya Öğretimine Başlanması ve Gelişmesi", *Kimya ve Sanayi*, c. XXVIII, sy. 139-140, 1984, s. 21-27.
- Berkem, Ali Rıza, *Türkiye'de Son Yetmiş Yılda Kimya Alanındaki Gelişmeler*, İstanbul, 1988.
- Berkem, Ali Rıza, "Yeni İstanbul Üniversitesi 50 Yaşında", *Kimya ve Sanayi*, c. XXVII, sy. 134-136, 1983, s. 21-34 .
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Doğu-Batı Yay., 1979.
- Biekert, Ernest, "Üniversite- Kimya Sanayii Arasındaki İlişki: Alman Örneği", Mustafa Berkem (Yay. Hız.), *Kimya ve Sanayi*, c. XXX, sy. 147-148, 1986, s. 19-23.
- Bilsel, Cemil, *İstanbul Üniversitesi Tarihi*, İstanbul, 1943.
- Birand, Hikmet, *Türk Yüksek Öğretiminde Çalışan Alman Bilginlerin Hizmeti Hakkında*, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1960.
- Bozkurt, Atila ve Ayhan Özkul, "Türkiye Üniversitelerinde Alman Bilimciler ve Etkileri", *Bilim ve Ütopya*, sy. 69, 2000, s. 38-43.
- Brügel, Silke, *Ernst Reuter'in Türkiye'deki Yaşamı ve Katkıları*, İstanbul, 1991.
- Burhan Asaf, "Arkada Kalan Darülfünun", *Kadro*, c. I, sy. 8, 1932, s. 47-48.
- Burhan Asaf, "Üniversitenin Manası", *Kadro*, c. II, 1933, sy. 20, s. 24-28.
- Civaoğlu, İlhami, "Türkiye'de Kimya Alanında 50. Yıl", *Bilim ve Teknik*, c. VI, sy. 72, 1973, s. 16-20.

- Cumhuriyet'in 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, Armağan Hazırlama Komitesi, İstanbul, 1973.
- “Cumhuriyet’in 50. Yılında Matematik”, *Bilim ve Teknik*, c. VI, sy. 72, 1973, s. 24-27.
- Çağlar, Arif, “Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında 1933 Üniversite Reformu”, *Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında “Bilanço 1923-1998 Ulusal Toplantısı”*, 2. Kitap, 1. c., Ankara, 1999, s. 37-46.
- Çat, Atina Hülya, *Darülfünun Reformu İçin Türkiye’ye Gelen Prof. A. Malche’in Çalışmaları ve Katkıları*, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü, 1998.
- Çaycı, Abdurrahman “Atatürk Bilim ve Üniversite”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. IV, sy. 10, 1986, s. 61-70.
- Çaycı, Abdurrahman, “Atatürk Bilim ve Üniversite”, *Birinci Uluslararası Atatürk Sempozyumu Bildirileri*, Ankara, 1994, s. 229-237.
- Darülfünun’dan Günümüze Üniversite Yayıncılığı ve Yaşamı*, Katalog Düzenleme Arşiv: Emre Dölen - Nuran Yıldırım, Yay. Hız. Fahri Aral, İstanbul, 2003.
- Demiriz, Hüsnü, “Fen Fakültesi’nin Botanik Alanındaki Araştırmalar ve Öğretime Katkısı”, *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi’nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul, 1982, s. 121-141.
- Dölen, Emre, *Cumhuriyet Dönemi Kimya Tarihi Yayınları Bibliyografyası (1923 – 1998) ve Son 25 Yılın Değerlendirmesi (1974 – 1998)*, İstanbul, 1998.
- Dölen, Emre, “Cumhuriyetin Onuncu Yılında Kurulmuş Olan “İstanbul Üniversitesi” İle “Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün Kuruluşlarının ve Akademik Yapılarının Karşılaştırılması”, *Bilanço 1923-1998*, c. I, İstanbul, 1999, s. 235-249.
- Dölen, Emre, “Darülfünun”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, c. II, s. 476-477.
- Dölen, Emre, “İstanbul Üniversitesi’nin Tarihi Üzerine Bir Kitap,” *Tarih ve Toplum*, sy. 159, 1997, s. 62-63.
- Dölen, Emre, “Ord. Prof. Dr. Fritz Arndt’ın Türkçe Yayınlanmış Yapıtları: Açıklamalı Bibliyografya Denemesi”, *Doğa ve Bilim*, sy. 11, 1982, s. 68-76.
- Dölen, Emre, “Tanzimattan Cumhuriyet’e Bilim”, *Tanzimattan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, c. I, s. 153-196.
- Elman, Şevket, *Dr. Reşit Galip*, Ankara, 1953.
- Eraş, Ekrem, “Kimya ve Kimya Sanayii’ni Türklere Lâyık Görmeyen Prof. Arndt Diyor ki...”, *Kimya ve Sanayi*, (Özel Sayı), sy. 5, 1956, s. 36-38.
- Erçikan, Celâl, “Üniversite Reformu”, *Fikir ve Sanatta Hareket*, c. I, sy. 13, 1967, s. 15-18.
- Erdem, Baha, “80. Doğum Yılı Münasebetiyle Prof. Dr., Dr. h.c. Fritz Arndt”, *İstanbul Üniversitesi Kimya Yıllığı 1964-1965*, Adapazarı, s. 1-4.
- Erdem, Baha, “80. Doğum Yılı Vesilesiyle Değerli Hocamız Prof. Dr., Dr. h.c. Fritz Arndt’a Fakültemizin Fahri Doktorluk Pâyesi Verildi”. *İstanbul Üniversitesi Kimya Yıllığı 1965-1966*, Adapazarı, s.1-4.
- Ergin, Osman, *Türk Maarif Tarihi*, c. III-IV, İstanbul, 1977.

- Ertem, Gözen, "Fen Fakültesinde Kimya Öğretiminin Geçmişi", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları*, İstanbul, 1982, s. 64-74.
- Felsefe Arkivi*, Ernst von Aster Özel Sayısı, c. II, sy. 3, İstanbul, 1949.
- Frik, Feridun, "İstanbul Tıp Fakültesinin 1933 Reformundan Bugüne Kadarki Durumu", *Dirim*, c. XX, sy. 11-12, 1945, s. 199-205.
- Girgin, Ali, "Türk Fizik Derneği'nin İlk Başkanı Prof. Dr. Fahir Yeniçay (1902-1989)", *Çağdaş Fizik*, sy. 20, 1988, s. 9-12.
- Gökdoğan, Nüzhet, "Cumhuriyet'in 60. yılında Türkiye'de Astronominin Gelişimi", *Cumhuriyet Döneminde Astronomi Çalışmaları Sempozyumu*, İstanbul, 1983, s. 7-11.
- Gökdoğan, Nüzhet "Cumhuriyet'in 50. Yılında Türkiye'de Astronomi", *Bilim ve Teknik*, c. VI, sy. 72, 1973, s. 2-6.
- Gökdoğan, Nüzhet ve Adnan Kıral, "İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi Bölümü Tarihçesi", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul, 1982, s. 75-90.
- Gökdoğan, Nüzhet, "İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü VII. Ulusal Astronomi Kongresi Tebliğleri*, İstanbul, 1991, s. 1-5.
- Gökdoğan, Nüzhet, "İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü Tarihçesi", *Cumhuriyet Dönemi'nde Astronomi Çalışmaları Sempozyumu*, İstanbul, 1983, s. 22-30.
- Grothasen, Klaus-Detlev, "1933 Yılında Sonra Alman Bilim Adamlarının Türkiye'ye Göçü", *Belleten*, c. XLV/2, sy. 180, 1981, s. 537-550.
- Güler, Ali, *Türkiye'de Üniversite Reformları*, Ankara, 1994.
- Gürkan, Kazım İsmail, *İstanbul Üniversitesi'nin Başlangıcı*, İstanbul, 1953.
- Hatiboğlu, M. Tahir, "1933 Üniversite Devrimi, Malche Raporu ve YÖK", *2. Üniversite Kurultayı*, İstanbul, 1996, s. 96-102.
- Hatiboğlu, M. Tahir, "Türkiye'de Üniversite Yasalarında Tanım, Amaç ve İlkeler", *Bilim, Bilim Politikası ve Üniversiteler*, İstanbul, 1997, s. 25-30.
- Hatiboğlu, M. Tahir, *Türkiye Üniversite Tarihi: 1845-1997*, Cumhuriyet'in 75. Yılına Armağan, Ankara, 2000.
- Hekimoğlu, M. "Müderriis Arndt Bey", *Resimli Hayat Mecmuası*, sy. 39, 1955, s. 14.
- Hirsch, Ernst E., *Anılarım: Kayzer Dönemi, Weimar Cumhuriyeti, Atatürk Ülkesi*, trc. Fatma Suphi, Ankara, 1997.
- Hirsch, Ernst, *Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi*, c. I/2, 1. bs. İstanbul, 1950, 2. bs. Ankara, 1997.
- Hirsch, Ernst, "Üniversite" Kavramı ve Türkiye'deki Gelişimi, İstanbul, 1979.
- "Hocamız F. Arndt", *Kimya Mühendisliği*, c. II, sy. 15, 1965, s. 4-5.
- Irmak, Sadi, "Pozitif Bilim Kuruluşları ve Darülfünundan Üniversiteye Geçiş", *Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, İstanbul, 1973, s. 55-148.

- Irmak, Sadi, "Üniversite Reformu", *Bayrak*, c. XIX, sy. 11, 1972, s. 10-13.
- İçen, Orhan Ş., "İ.Ü. Fen Fakültesi Matematik Dalı Mensuplarının Uluslararası Bilimsel Araştırmalara Yaptıkları Katkı", *İ.Ü. Fen Fakültesi'nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bili-me Katkısı*, İstanbul, 1982, s. 1-35.
- İğdemir, Uluğ, "Dr. Reşit Galip Olayı ve Üniversite Reformu", *Tarihe Tanıklık Edenler*, İstanbul, 1997.
- İlkin, Akın, "Atatürk ve Üniversite Reformu", *İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Yıllığı*, c. II, 1987, s. 19-24.
- İnan, Nurkut - Haldun Özen, "Üniversite Reformu: Kısa Bir Tarihçe ve Yeni Bir Yaklaşım", *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, c. XVI, sy. 150, 1992, s. 7-17.
- İnönü, Erdal, "Fiziğin Gelişmesi Üzerine Sayısal Gözlemler", *Çağdaş Fizik*, c. I, sy. 1, 1976, s. 14-18.
- İnönü, Erdal, "Matematik ve Fizik Dallarında Türkiye'nin Yüzyıllık Gelişmesi İçinde Atatürk'ün Üniversite Reformunun Yeri", *Bilim ve Teknik*, c. XIII, sy. 168, 1981, s. 1-7.
- İnönü, Erdal, "Türkiye'de Fiziğin Son Elli Yılı", *Bilim ve Teknik*, c. VI, sy. 72, 1973, s. 9-15.
- "İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Astronomi Kürsüsü", *Cumhuriyet'in 50. Yılında Türk Rasathaneleri*, İstanbul, 1973, s. 12-15.
- İshakoğlu Kadioğlu, Sevtap, *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Tarihçesi (1900 – 1946)*, İstanbul 1998.
- İshakoğlu, Sevtap, "1900–1946 Yılları Arasında, Darülfünun ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi", Feza Günergun (ed.), *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1995, s. 227 – 283.
- İshakoğlu Kadioğlu, Sevtap, "1900-1946 Yılları Arasında Darülfünun ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Botanik, Zooloji ve Jeoloji Eğitimi", *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, II, İstanbul, 1998, s. 319-348.
- İshakoğlu Kadioğlu, Sevtap, "1900-1946 Yılları Arasında, Darülfünun ve İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Kimya Eğitimi", Emre Dölen (Hzr.), *İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi'nin Otuzuncu Yılı (20 Kasım 1967 – 20 Kasım 1997)*, İstanbul, 1997, s. 19–57.
- İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, Schwartz'ı Anma Sayısı, sy. 4, 1954.
- İstanbul Üniversitesi Kimya Fakültesi'nin Otuzuncu Yılı (20 Kasım 1967 – 20 Kasım 1997)*, Emre Dölen (Hzr.), İstanbul, 1997.
- İstanbul Üniversitesi, Kuruluş Tarihçe, Teşkilat ve Öğretim Üyeleri (1453-1981)*, Edebiyat Fakültesi Yayınları, c. I, İstanbul, 1983.
- İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, Erich Frank'ın 70. Yaşının Şeref Sayısı, sy. 1, 1955.
- İzgi, Özkan, "Atatürk'ün Eğitim ve Üniversitelere Bakış Açısı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. I, sy. 1, 1984, s. 267 – 276.
- Kâhya, Esin, "Horst Widmann, Atatürk Üniversite Reformu", *Erdem*, c. VII, sy. 19, 1991, s. 303–306.

- Karasu, Nusret, "Üniversite Reformu ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi", *Tüberküloz ve Toraks*, sy. 12, (Ek Sayı), 1964, s. 1-23.
- Karhan, Kemal, "Atatürk'ün 1933 Üniversite Reformu", *Yükseköğretim Bülteni*, Ankara 1986.
- Kansu, Nafi Atuf, *Türkiye Maarif Tarihi*, İstanbul, 1931.
- Kazancıgil, Aykut, "Fahir Yeniçay ve Türkiye'de Atom Fizigi", *Bilim Tarihi*, c. I, sy. 4, 1992, s. 3-11.
- Kazancıgil, Aykut, *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Bibliyografyası (1923- 1973)*, İstanbul: Cumhuriyetin 50. Yılı Yayınları, 4. Baskı, 1973. (Kitabın ismi konuyla ilgili görünmemekle beraber eserin başlangıç kısımlarında, üniversite reformu ile ilgili önemli bilgi ve belgelere yer verilmiştir.)
- Kazancıgil, Aykut ve Hamit Er, "Türkiye Cumhuriyetinin 75. yılında 1933 Üniversite Reformu," *Türkiye Cumhuriyetinin 75. Yılında Bilim* 1. Kitap 2. Cilt, Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayını, 1999, s. 59-88.
- Kazancıgil, Aykut, "Yabancı Bilim Adamları; Fihrist: Fritz Arndt (1885-1969), Ernest Von Aster (1881-1965), Leo Brauner (1881-1963), Wolfram Eberhard (1909-1989), Erich Frank (1884-1957), Alfred Heilbronn (1885-1961), Ernest Eduard Hirsch (1881-1965), Rudolf Nissen (1898-1981), Philipp Schwartz (1894-1977), Karl Terzaghi (1883-1963), Hans Winterstein (1879-1963)", *Cogito*, sy. 23 (Türkiye'nin Yabancıları Özel Sayısı), İstanbul, 2000, s. 173-205.
- Kazancıgil, Aykut, Ayşe Erdem, İlber Ortaylı ve Uğur Tanyeli, "Yabancıların Cumhuriyete Bıraktıkları: Niye Geldiler, Niye Gittiler, Kimse Anlamadı," *Cogito*, sy. 23 (Türkiye'nin Yabancıları Özel Sayısı), İstanbul, 2000, s. 119-132.
- Kazdağlı, Güneş, *Atatürk ve Bilim*, İstanbul: TÜBİTAK Yayınları, 2003.
- Ketin, İhsan, "Yerbiliminin 50 Yıllık Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi", *Bilim ve Teknik*, c. VI, sy. 72, 1973, s. 38-42.
- Kobal, Yunus, *Üniversitelerimizin Gelişmesi ve Alman Bilim Adamlarının Katkıları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara: 1994.
- Kocatürk, Utkan, "Atatürk'ün Üniversite Reformu İle İlgili Notları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, c. I, sy. 1, 1984, s. 36-95.
- Koçer, Hasan Ali, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, İstanbul, 1974.
- Kuruyazıcı, Nilüfer, "Farklı Bir Sürgün: 1933 Türkiye Üniversite Reformu ve Alman Bilim Adamları", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 11, 1998, s. 37-50.
- Kuruyazıcı, Nilüfer, "İstanbul Üniversitesi'nin Kuruluş Öyküsü İçinde Alman Bilim Adamlarının Yeri", *İstanbul Dergisi*, Nisan 2000, s. 94-101.
- Kuzgun, Ünal, "1933 Üniversite Reformu ve Reformun Türkiye'deki Sağlık Hizmetlerine Etkileri", *Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni*, c. XXIV, sy. 1, 1990, s. 11-15.
- Malche, Albert, *İstanbul Üniversitesi Hakkında Rapor*, Maarif Vekilliği seri B, No 5, Ankara, 1939.
- Mazıcı, Nurşen, "Öncesi ve Sonrasıyla 1933 Üniversite Reformu", *Birikim*, sy. 76, 1995, s. 56-70.

- Muhlis Etem, "Darülfünundan Üniversiteye Doğru", *Mülkiye Mektebi Mecmuası*, c. II, sy. 16, 1932, s. 4-6.
- Neumark, Firtz, *Boğaziçine Sığınanlar: Türkiye'ye İltica Eden Alman İlim Siyaset ve Sanat Adamları 1933-1953*, trc. Şefik Alp Bahadır, İstanbul, 1982.
- Oğuzman, Kemal, "Üniversite Döneminde İstanbul Üniversitesi (1933-1973)", *Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Üniversitesi*, İstanbul, 1973, s. 151-272.
- Ord. Prof. Dr. Ernst Hirsch'e Armağan, Ankara, 1964.
- Orhonlu, Cengiz, "Edebiyat Fakültesi'nin Kuruluş ve Gelişmesi (1901-1933) Hakkında Bazı Düşünceler", *Cumhuriyet'in 50. Yılına Armağan*, İstanbul, 1973.
- Öklem, Necdet, *Atatürk Dönemi'nde Darülfunun Reformu*, İzmir, 1973.
- Önsoy, Rifat, "Darülfunun, 1933 Üniversite Reformu ve Yabancı Bilim Adamlarının Türk Yüksek Öğretim Kurumlarında Görev Almalarına Dair Bazı Görüşler", *Üçüncü Uluslararası Atatürk Sempozyumu Bildirileri*, c. I, Ankara, 1998, s. 639-652.
- Özen, Haldun ve Mete Tunçay, "1933 Darülfunun Tasfiyesinde (Fen ve Tıp Fakültesiyle Eczacı ve Dişçi Mekteplerinden) Atılanlar (Bilim Adamları)", *Bilim ve Sanat*, sy. 46, 1984, s. 21-25.
- Pamir, Hamit Nafiz, "Ord. Prof. Dr. Hamit Nafiz Pamir'in Teşekkürü", *Jeoloji Kurumu Bülteni*, c. X, sy. 1-2, 1966, s. 27-28.
- Peukert, Helge, "Göçmen Alman Bilim Adamları Türkiye'de: Boğazda Bir Kürsü", *Tarih ve Toplum*, c. XXVII, sy. 161, 1997, s. 46-48.
- Postacıoğlu, İlhan E., "Üniversite Reformu", *Bilgi*, c. XXIV-XXV, sy. 288-289, 1971, s. 14-16.
- Sakaoğlu, Necdet, *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul, 2003.
- Saraç, Celâl, "1933 Üniversite Reformu'ndan Sonra Fizik Öğretiminde Gerçekleştirilen Gelişmenin Yönü ve Kapsamı", *TÜBİTAK Atatürk'ün Yüzüncü Doğum Yıldönümü Toplantıları*, Ankara 1982.
- Saray, Mehmet, *İstanbul Üniversitesi Tarihi (1453-1993)*, İstanbul, 1996.
- Sayar, Ahmet Güner, "Türk Bilim Kafasının Doğuşunda Batı Tesiri: 1933 Üniversite Reformuna Dair Bir Kitap Üzerine Düşünceler", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 1992-1993, s. 265-274.
- Sayılı, Aydın, "Atatürk ve Bilim," *Atatürk'ün Prensiplerinin Işığı Altında Türk Eğitim Sistemi Bilimsel Konferansı*, Ankara, 1983, s. 1-10.
- Sayılı, Aydın, "Atatürk, Bilim ve Üniversite", *Bellekten*, c. LII, sy. 204, 1988, s. 1089-1104.
- Sayılı, Aydın, "Atatürk ve Bilim", *Bilim ve Teknik*, c. XV, sy. 180, 1982, s. 1-3.
- Sayın, Şara, "1933 Üniversite Reformundan Bu Yana Alman Filolojisi'nin Evrim Süreci", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 11, 1998, s. 51-57.
- Senemoğlu, Osman, "1933 Üniversite Reformunda Batı Dilleri ve Prof. Dr. Süheyla Bayrav", *Alman Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 11, 1998, s. 59-64.
- Seyhan, Muvaffak, "1933 Üniversite Reformundan Sonra Kimya Enstitüleri", *Meydan*, sy. 581-63, Mayıs 1980, s. 49-50.
- Seyhan, Muvaffak, "1933 Üniversite Reformundan Sonra Kimya Enstitüleri", *Meydan*, sy. 591-73, Mart 1981, s. 44-45.

- Seyhan, Muvaffak, "Kaçırılan Alman Bilginleri", *Meydan*, Aralık 1980, s. 47.
- Seyhan, Muvaffak, "Üniversite Reformunda Fen Fakültesinin Genç Doçentleri", *Kimya ve Sanayi*, c. XXVII, sy. 121-124, 1980, s. 33-35 .
- Seyhan, Muvaffak, "Yabancı Akademiler ve Türk Bilim Adamları", *Kimya ve Sanayi*, c. XXI, sy. 93-94, 1973, s. 80-82.
- Siler, Abdurrahman, "Türk Yüksek Öğretimi'nde Dârülfünûn (1863-1933)", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1992.
- Soydan, Aynur, "Darülfünundan Günümüze Üniversitede Tasfiyeler", *Toplum ve Hekim*, c. XIV, sy. 4, 1999, s. 269-276.
- Söyler, Ayhan, "Türk ve Dünya Gençliğinin Eğitimine Atatürk'ün Üniversite Reformu'nun Katkıları", *Milletlerarası Gençlik Kongresi*, Konya, 1988, s. 231-240.
- "Studia et Opuscula in Honorem", *İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, Hans Winterstein Özel Sayısı, c. XII, sy. 3, İstanbul, 1949.
- Şengün, Atif, "İstanbul Üniversitesinde 1933 Reformundan Sonra Zoolojinin Gelişmesi", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul, 1982, s. 91-120.
- Şevket Süreyya, "Darülfünun- İnkılap Hassasiyeti ve Cavit Bey İktisatçılığı", *Kadro*, c. II, sy. 14, 1933, s. 5-11.
- Şevket Süreyya, "İktisadi Devletçilik", *Kadro*, c. III, sy. 17, 1933, s. 37-45.
- Şevket Süreyya, "İnkılâp Kürsüsünde İnkılâp İlimleşmelidir", *Kadro*, c. III, sy. 28, 1934, s. 5-13.
- Tahir Hayreddin, "Türk İnkılâbı Kürsüleşiyor", *Kadro*, c. II, sy. 19, 1933, s. 37-40.
- Taşdemirci, Ersoy, "Atatürk'ün Önderliğinde Yapılan 1933 Üniversite Reformunda Yabancı Bilim Adamlarının Rolü", *İkinci Uluslararası Atatürk Sempozyumu Bildirileri*, c. II, Ankara, 1996, s. 769-790.
- Taşdemirci, Ersoy, *Belgelerle 1933 Üniversite Reformu'nda Yabancı Bilim Adamları*, Ankara, 1992.
- Taşdemirci, Ersoy, "Cumhuriyet Dönemi Türk Milli Eğitim Politikasının Ana Evreleri Üzerine Tahlili ve Mukayeseli Bir Araştırma", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1984.
- Tekeli, İlhan, *Toplumsal Dönüşüm ve Eğitim Tarihi Üzerine Konuşmalar*, Ankara, 1980.
- Terem, Haldun Nüzhet, "Türkiye'de Sınai Kimya Eğitimi", *Türkiye'de Kimya Sanayii II. Semineri (17 - 22 Kasım 1969, İstanbul)*, İstanbul, TMMOB Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi Yayınları, 1970, s. 164-176.
- Terzioğlu, Aslan, *Atatürk'ün 1933 Üniversite Reformu ve Sonrası İstanbul Tıp Fakültesi'nin İlk Kuşak Mezunları*, İstanbul, 1999.
- Terzioğlu, Aslan, "Atatürk'ün 1933'te Gerçekleştirdiği Üniversite Reformu ve Türk Tıbbına Katkıları", Arslan Terzioğlu ve Erwin Lucius, (eds.), *Türk Tıp Tarihi Yılığ IV* içinde, İstanbul, 1997, s. 8-18.
- Terzioğlu, Aslan, "Başlangıcından 1933'e İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsünün Kuruluşuna ve Günümüze Kadar Türki-

- ye'de Tıp Tarihi ve Deontoloji Eğitiminin Gelişmesi", A. Terzioğlu (ed.), *Türk Tıp Tarihi Yıllığı I* içinde, İstanbul, 1994, s. 9-53.
- Terzioğlu, Aslan, "Başlangıcından 1933'te İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde Tıp Tarihi ve Deontoloji Kürsüsünün Kuruluşuna ve Günümüze Kadar Türkiye'de Tıp Tarihi ve Deontoloji Eğitiminin Gelişmesi", A. Terzioğlu (ed.), *Tıbbi Etik Yıllığı III* içinde, İstanbul, 1994, s. 7-49.
- Terzioğlu, Aslan, "Türkiye'de Görev Yapmış Olan Alman Asıllı Tıp ve Deneysel Bilim Dallarındaki Profesörlerin Biyografileri", *Türk-Alman Tıbbi İlişkileri Sempozyum Bildirileri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Yayınları, 1981, s. 131-216.
- Terzioğlu, Aslan, "The University Reform Realized by Atatürk in 1933 and Its Contributions to Turkish Medicine", Arslan Terzioğlu ve Erwin Lucius (eds.), *Türk Tıp Tarihi Yıllığı IV* içinde, İstanbul, 1997, s. 19-24.
- Tozlu, Necmettin, *İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun Eğitim Sistemi Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul, 1989.
- Tuna, Orhan, "Gerhard Kessler: Şahsiyeti ve Eserleri", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. XXIII, sy. 3-4, 1964.
- Tunçay, Mete ve Haldun Özen, "1933 Darülfünun Tasfiyesi", *Yeni Gündem*, sy. 11, Ekim 1984, s. 11-15.
- Tunçay, Mete ve Haldun Özen, "1933 Darülfünun Tasfiyesinden Önce Darülfünun", *Yapıt*, sy. 7, Ekim-Kasım 1984, s. 5-27.
- Tunçay, Mete ve Özen Haldun, "1933 Tasfiyesi veya Bir Tek Parti Politikasının Önlenemez Yükselişi ve Düşüşü", *Tarih ve Toplum*, sy. 10, Ekim 1984, s. 6-20.
- Tunçay, Mete, "Yeni Bir Dergi ve 1933 Üniversite Reformu Hakkında Bir Belge", *Tarih ve Toplum*, c. III, sy. 14, 1985, s. 71-72.
- Turan, Şerafettin, "Darülfünundan YÖK Düzenlemesine Değişim, Gelişim, Başkalaşım", *Öğretmen Dünyası*, c. V, sy. 56, 1984, s. 4-6.
- "Türk Fizik Derneği Zuber (1899-1991) Sempozyumu (Mayıs 1991)", *Çağdaş Fizik*, sy. 22, Haziran 1990-Haziran 1991, s. 15-26.
- Türkiye'de Astronomi Çalışmaları*, Düzenleyenler: Muammer Dizer ve Atilla Özgüç, İstanbul, 1983.
- Tütengil, Cavit Orhan, "Ord. Prof. Dr. G. Kessler'in Sosyoloji Tarihimizdeki Yeri ve Türkiye'deki Yayınlarının Bibliyografyası", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, c. XXIII, sy. 3-4, 1964.
- Uğurel-Şemin, Refia, "Eğitim Bilimlerinin Üniversiteye Girişi", *Cumhuriyetin 50. Yılına Armağan*, İstanbul, 1973, s. 305-374.
- Unat, Ekrem Kadri, "Darülfünun, Üniversite ve Yasalar," *Tıp Yolunda Cerrahpaşa*, 14 Mart 1974, s. 17-18.
- Unat, Ekrem Kadri, "İstanbul Darülfünunu Tıp Fakültesinin Kuruluşundan Cerrahpaşa Tıp Fakültesinin Kuruluşuna", *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi*, c. IV, sy. 4, 1973, s. 326-337.
- Unat, F. Reşit, *Türk Eğitim Sisteminin Gelişimine Genel Bir Bakış*, Ankara, 1964.
- "Üniversite Reformu", *Bilgi*, c. XXV, sy. 291-292, 1972, s. 8-12.

- Vardar, Berke, "Üniversite Reformu: Fransa'da ve Bizde", *Varlık*, c. XXXVI, sy. 234, 1969, s. 4-5.
- Vardar, Yusuf, "Prof. Brauner'in Ardından", *Biyoloji Dergisi*, sy. 25, 1975, s. 1-3.
- Widmann, Horst, *Atatürk Üniversite Reformu*, trc. Aykut Kazancıgil ve Serpil Bozkurt, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Atatürk'ün Yüzüncü Doğum Gününü Kutlama Yayınları, 1981, [2. bs., İstanbul, 2000].
- Widmann, Horst, "Profesör Müderris Arndt Bey", *Bilim ve Teknik*, c. XIV, sy. 169, 1981, s. 27-30.
- Yenerman, Münevver, "Pataloji Dalında 1933 Üniversite Reformu ile Sağlanan Gelişmeler ve Ord. Prof. Dr. Philipp Schwartz'ın Etkileri", *Türk-Alman Tıbbi İlişkileri Sempozyumu II*, İstanbul, 1981, s. 185-193.
- Yeniçay, Fahir, "İstanbul Üniversitesi'nde Fiziğin Gelişmesi", *İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Çeşitli Fen Bilimi Dallarının Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmesi ve Milletlerarası Bilime Katkısı*, İstanbul, 1982, s. 36-53.
- Yenson, Mutahhar, "1933 Üniversite Reform Hareketinin İstanbul Tıp Fakültesi Bilimsel Araştırma Çalışmaları Ruh ve Zihniyetine İlk Etki ve Katkıları", *Dirim*, sy. 4-5-6, s. 69, 1996.
- Yıldırım, Ali, *Türk Üniversite Tarihi*, Ankara, 1998.
- Yıldırım, Nuran, "Başlangıçtan 1933 Üniversite Reformuna Kadar İstanbul Tıp Fakültesi'nde Deontoloji ve Tıp Tarihi Öğretimi", *Tarih ve Toplum*, c. XX, sy. 120, 1993, s. 42-48.
- Yücel, Hasan Ali, "Fen Fakültesi Temel Atma Törenindeki Söylevi", *İstanbul Tıp Fakültesi Mecmuası*, c. VI, sy. 4, 1943, s. i-vii.

The University Reform of 1933: An Attempt for a Bibliography

Sevtap İSHAKOĞLU KADIOĞLU

Abstract

Darülfünun, the foundation of which can be traced back to 1846, was abolished in 1933 and Istanbul University was established instead of it. This event known as *1933 University Reform*, is a landmark for the history of Turkish higher education. This paper aims to compile works dealing with the University Reform and to present a bibliography to researchers. It also aims to put forth the neglected sides of the subject for consideration. Consequently, it can be seen that the studies that are mentioned in the bibliography generally focused on both the reform process itself and comparison of Darülfünun and Istanbul University academically and administratively. On the other hand, one cannot find many studies showing concretely the contributions of the reform to the Turkish

scientific and educational life. More than abolishing an institution and establishing a new one instead of it, the most important aspect of this reform is certainly the dismissal of professors working at Darülfünun and recruitment of foreign scientists -mostly German- in their positions. Therefore, it is obvious that the influences and contributions of Reform to Turkish scientific and educational life cannot be evaluated independently from the activities of these scientists. There is a common view shared by researchers working on the University Reform that foreign scientists definitely enlivened Turkish scientific, cultural and educational life and changed the climate of research. But, studies dealing with these scientists, excluding a few, are bio-bibliographical and far from revealing the contributions of these scientists clearly on the fields they had studied. To achieve this, works of these scientists must be studied in detail and professionally by researchers who are expert on the related fields. History of science needs many studies which examine in such way. As a significant landmark for history of science and education, the University Reform presents various aspects to researchers' interest.